

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Jarmily HORČÁKOVÉ: *Reflexe psychoanalytické psychoterapie v životopisných vyprávěních psychologů*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2024. 72 s.

Jarmila Horčáková předkládá k obhajobě po formální i obsahové stránce – na poměry oboru OHSD – rozhodně nestandardní diplomovou práci, jejímž záměrem je reflexe psychoanalytické psychoterapie z perspektivy aktérů či spíše akterek (resp. psycholožek). Jedná se o originální a zajímavé téma, které představuje cenný příspěvek k institucionálním dějinám v oblasti pomáhajících profesí, přičemž při samotném zpracování je třeba ocenit především neskrývané osobní zaujetí, s nímž se autorka do hutné a komplikované problematiky pustila.

Předkládaná diplomová práce je podle mého názoru unikátní především v aplikaci hluboce psychologizujícího přístupu, který je doprovázen důslednou badatelskou reflexivitou, což jsou prvky, s nimiž se v rámci analýzy a interpretace orálně-historických rozhovorů u studujících příliš často neseťkáváme. Autorka popisuje (místy možná až obsedantně pedantně) prakticky každý svůj krok, zavrácování i přešlap v terénu a nabízí tak podrobnou introspekci do svého rozhodování, a to od zvažování vlastní pozicionality ve výzkumu (rodinná anamnéza), přes výběr a způsob oslovování narátorů a narátorek (otec jako *gate keeper*, finanční ocenění pro respondenty) až po (opět značně nestandardní) postup autorizace (či spíše zpětné vazby).

I přes důslednost autorky však spatřuji v metodologické části také několik (více méně okrajových) nedostatků. Např. diplomantka sice vcelku správně hned v úvodu konstatuje, že rezignuje na reprezentativnost výzkumného vzorku, nicméně v této souvislosti bych doporučil více akcentovat (zejména v empirické části) genderovou perspektivu – tj. především bych více reflektoval skutečnost, že z 5 osob jsou 4 ženy (tzn. že 1 muž v rámci textu vystupuje spíše jako „deviantní případ“ než jako „regulérní“ součást designu výzkumu – a to nejen genderem, nýbrž také věkem). Práce tak vypovídá především o pohledu dnešních žen ve věku 50–60 let na profesi psychoterapeutů, což by měl reflektovat i název práce. Není mi také úplně jasné, proč se autorka vydala cestou anonymizace výzkumného vzorku, zvláště pokud většina neměla problém s uveřejněním svého jména. Zvolený způsob iniciál považuji za nešťastný především v kontextu pojednávaného tématu (psychoterapie), kde bych očekával spíše fiktivní křestní jména nebo přezdívky, které by otažitost/vědeckost textu poněkud „zlidštily“. Za inovativní naopak považuji zařazení pasáže, v níž jsou analyzovány motivace narátora a narátorek pro zapojení do výzkumu. Jako sporné se mi pak jeví rozhodnutí autorky dávat respondentkám a respondentovi text diplomové práce k nahlédnutí ještě před obhajobou odevzdáním. Nabízí se tak otázka proč autorka nezvolila klasický postup autorizace (být třeba selektivního transkriptu)?

Historický kontext považuji naopak za dostatečný, zčásti možná až zbytečně podrobný. Navrhoval bych spíše ho „rozpustit“ do empirické části než zařazovat jako samostatnou

(pod)kapitolu. Pokud jde o empirickou část, jako člověk obecně skeptický k psychologii jakožto vědě a psychoterapii jakožto efektivnímu nástroji pro řešení psychických problémů, musím paradoxně konstatovat, že jsem byl „příjemně“ překvapen tím, že autorka v podstatě potvrdila všechny mé dosavadní stereotypy o psychologích/psychoterapeutech (tzn. přítomnost osobních traumat v jejich životech, pasování se do role průvodce spíše než rádce či lékaře, obecně zdánlivá nezúčastněnost v procesu, sporná neetičnost jejich finančního ohodnocení apod.), a to včetně (podle narátora/naráteřek) převážně pozitivního obrazu o oboru (namísto – z mého pohledu – dominantní reprezentace založené spíše na jeho devalvací). Naopak za zajímavý považuji v této souvislosti postřeh o sekundární (ne)traumatizaci aktéra a aktéřek, který jsem však taktéž částečně předpokládal.

Po formální stránce pak nelze práci prakticky nic vytknout. Jazykově a stylisticky se jedná o vyzrálý text, které svědčí o autorčině schopnosti uvážlivě volit vhodná slova a obraty, včetně akademických. Celkově však bohužel na mě text působí dojmem, že diplomantka byla záměrně až úzkostně opatrná (resp. shovívavá), pokud jde o interpretace získaných narativů. Na mnoha místech se tak autorka – pro psychoanalýzu a psychoterapii tak trochu symptomaticky – utápí v detailech a „rozpitvávání“ získaných narativů, čímž postupně ztrácí „tah na branku“, pokud jde o hlavní výkladovou linii (tj. dochází ke stále častějšímu vrstvení citací za sebe a následně k jejich prostému parafrázování). Ve výsledku tak obava „tnout do živého“ doprovázená permanentním sklonem „utápět se“ v margináliích, mají za následek nenaplnění původně slibných ambicí zamýšleného textu. I přes výše uvedené výhrady nicméně považuji předkládaný text za velmi kvalitní a v mnoha ohledech dokonce nadstandardní (zejména pokud jde o interpretaci). Autorka prokázala, že je schopna sama navrhnout výzkum, provést rešerši dostupných zdrojů, samostatně pracovat v terénu a následně získané informace také analyzovat a interpretovat.

Diplomovou práci kolegyně Jarmily Horčákové proto **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou 1–2** (tj. „výborně“ až „velmi dobře“), a to v závislosti na průběhu obhajoby.

V Praze, dne 15. ledna 2024

Mgr. Jiří Hlaváček, Ph.D.